

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВИХ СКРИПТІВ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ КАЗОК

Стаття присвячена лінгвокультурологічному аналізу правових скриптів, відтворених текстами українських народних казок. Мовні адекватні прообразів угод щодо порятунку життя, укладання шлюбу, дарування, спадкування, обміну цінностями, позики, компенсації збитків розглянуті з когнітивних позицій.

Ключові слова: лінгвокультурологія, когнітивна інтерпретація, угода, народна казка.

Стаття посвячена лінгвокультурологічному аналізу правових скриптів, представлених в українських казках. Языковые знаки прообразов договорів о спасении жизни, заключении брака, дарении, наследовании, займе, обмене ценностями, компенсации ущерба рассмотрены с когнитивных позиций.

Ключевые слова: лінгвокультурологія, когнітивна інтерпретація, договір, народна казка

The article is devoted to linguistic cultural analyses of legal spirits, embodied in the texts of Ukrainian folk tales. Language correspondences of the pre-images of agreements, concerning saving of life, marriage, gift giving, inheritance, exchange of treasures, loans and compensation of losses have been investigated from the platform of cognitivism.

Key words: linguistic cultural science, cognitive interpretation, agreement, tale.

Вивчення культурно-правової інформативності українського фольклору потребує когнітивного підходу, який доцільно здійснювати шляхом співвіднесення вербалізованих одиниць народного світобачення (текстів) з особливими моделями певних фрагментів дійсності, типовими ситуаціями, практично засвоєними носіям етно-психо-логісу, – сценаріями. Сценарії – традиційні одиниці когнітивістики – наділені чіткою структурою, що реалізуються у сегментах текстів [1: 391–392]. Метою статті є застосування методики скриптів, обґрунтованої М. Мінським, Ч. Філлмором, Д. Норманном, Д. Румельхартом, Л. Барсалоу, Р. Шенком та ін. [2; 3; 4] для логіко-семантико-когнітивного представлення елементів культурно-правової інформативності українських народних казок. Звернення до аналізу культурно-правових сценаріїв українського казкового конструкту здійснюється вперше. Можливість реалізації зазначеного підходу пов'язується із тим, що скрипт, тобто структура знань, спеціально призначений для адекватного тлумачення часто повторюваних послідовностей подій [5: 213–214]. Сценарій (скрипт) відтворює у ментальній сфері носіїв мови стандартний перебіг подій на рівні структури ситуації – ситуативного знання. Сценарії є конвенційними, стеріотипізованими, ритуалізованими явищами, які спираються на знання про предмет спілкування, пов'язаний із ним попередній досвід та імовірнісне прогнозування [6: 68–85]. Знання сценаріїв (скриптів) є абсолютно природним для людини [7: 213]. Скрипти, як культурні феномени, є системою «правил гри» колективного існування, набором способів реалізації збережених пам'яттю колективу й

вироблених для соціально значущих дій. Культуро-правові скрипти не успадковуються генетично, а засвоюються на основі досвіду, що потребує суттєвих інтелектуальних і вольових зусиль. Фольклорний персонаж, намагаючись пізнати нову для себе ситуацію або по-новому поглянути на вже звичні речі, обирає зі своєї пам'яті потрібний скрипт із таким розрахунком, щоб шляхом зміни у ньому окремих деталей зробити його придатним для розуміння більш широкого класу явищ або процесів.

В українських народних казках зафіксовані культуро-правові скрипти, пов'язані з угодами, які укладаються з метою порятунку життя, визначення умов та характеру реалізації шлюбних зобов'язань, регулювання відносин у сфері власності. Угода визнається оптимальним правовим способом регулювання публічних та приватних міжсуб'єктних стосунків. Договір – угода двох або більше сторін про встановлення, зміну чи припинення відповідних прав і обов'язків [8: 199].

Розглянемо скрипти прообразів угод, пов'язаних із порятунком життя. Один із персонажів опиняється у небезпеці і звертається до іншого з проханням про допомогу. Волелюблення контрагентів супроводжується формулюванням умов, за яких порятунок можливий. Дотримання попередньо погоджених параметрів міжсуб'єктних конклюдій стає запорукою настання адекватного результату договірних стосунків. Угоди про порятунок життя мають безвідплатний чи відплатний характер. Безвідплатні договори супроводжуються діями, співмірними з уявленнями про еквівалентну компенсацію зусиль помічника. « – Винеси мене, – каже Котигорошко, – на той світ. – Ну добру ти мені загадку загадав! Ну та дарма, – треба летіти. Візьмімо з собою шість кадовбів м'яса та шість кадовбів води, то як я летітиму та поверну до тебе голову направо, то ти мені і вкинеш у рот шматок м'яса, а як поверну ліворуч, то даси трохи води, а то не долечу та й упаду. Взяти вони шість кадовбів м'яса та шість кадовбів води, сів Котигорошко на грипа, – полетіли. Летять та й летять, то грип як поверне голову направо, то Котигорошко йому і вкине в рот шматок м'яса, а як наліво – дасть йому трохи води. Довго так летіли, – от-от уже долітають до сього світу. Коли грип і повертає голову направо, а в кадовбах і шматочка м'яса нема. Тоді Котигорошко одрізав у себе литку та й кинув грипіві в пащу. Вилетіли на гору, грип і питається: – Чого це ти мені такого гарного дав аж наприкінці? Котигорошко й показав на свою ногу: – От чого, – каже» [9: 79]. Відплатні угоди важливим результатом мають матеріальну винагороду однієї з договірних сторін. «Наскуб Правда трави з чарівною росою і рушив до міста. А там – великий смуток. Люди в чорному. Цар обіцяє півдержави тому, хто вилікує його жінку. Правда зголосився до царя. – Скільки багатства тобі дам, що й сам не будеш знати. куди його ділати! – каже цар Правді, бо той взявся вилікувати царицю. Прийшов Правда до цариці, не давав хворій ніякого ліку, тільки наказав перенести її до іншої кімнати і на інше ліжко. Взяв Правда роси з трав, натер нею хвору й велів нагріти купіль. Викупали царицю, і вона відразу стала здоровою. Цар зрадив. Обсипав Правду сріблом-золотом, дав йому звання славного лікаря і вже не пускав з двору» [10: 373].

Досить широко у казках представлені скрипти прообразів договорів, пов'язаних зі шлюбом. Діапазон зазначених угод включає випадки, коли ініціатором домовленості виступає батько дівчини, який бере на себе роль оферента – пропонує руку своєї доньки потенційним претендентам під певною умовою. «Цар написав усюди розказ: хто уб'є шаркан і врятує його доньку, той стане його зятем.... Іван подумав і каже: – Веди мене

до царя. Я уб'ю шаркань. ... Цар подивився на хлопця, коли узнав від стражі, чого він прийшов, і каже: – Запам'ятай: якщо не уб'єш шаркань, то відрубаю тобі голову. А уб'єш, то оженю тебе на моїй дівці і передам тобі половину царства» [9: 130]. Такі угоди характеризуються чітким волевиявленням сторін щодо зміни кола власних прав і обов'язків, обговоренням умов та очікуваних наслідків погоджених дій. «– Ну, легіню, ти прийшов сватать мою дівку. Добре. Я не проти. Я згоден за тебе дати хоч котру доньку, айбо якщо відгадаєш, котра наймолодша. А якщо не вгадаєш, видиш? – і показав йому пальцем на стріху. – Там є двадцять дев'ять голів і твоя буде тридцята!» [9: 140] Наведені шлюбні договори укладено без участі нареченої під відкладальними умовами: сторони поставили виникнення прав і обов'язків у залежність від обставини, щодо якої невідомо, станеться вона чи не станеться. Ініціатором шлюбної угоди може виступати стороння людина – сват. «Спитав старий дівчину, чи не пішла б вона за Михайла. Дівчині час було віддаватися, тому вона згодилася. Справили весілля. Михайло залишився газдувати» [10: 383]. Імпульсом для укладання шлюбної угоди може бути ініціатива дівчини чи хлопця, які вирішили розпочати сімейне життя. «– Як візьмеш мене за жінку, то я тобі все зроблю так, як вона сказала. Він каже. – Добре!» [9: 110] «– Що з того було б, коли б ми поспитали дівчину, чи не хотіла б вона мене за чоловіка? Вона не з багатих, з бідних і я... та ми проживемо з рук. Спитали дівчину, а вона дала згоду. Справили весілля, залишився Василь у хатині...» [10: 383]. Наведені угоди є консенсуальними. Домовленість, укладена у зв'язку зі шлюбом, може бути багатосторонньою й формуватися на основі волевиявлення трьох чи більшої кількості зацікавлених осіб – представників різних поколінь. «Старший брат стрельнув – загула стріла під небесами та й упала аж у іншому царстві, у царя в садочку. Царівна на той час по саду проходжувалась, підняла стрілку і любує. Прийшла до батька, хвалиться: – Яку я, таточку, гарну стрілку найшла! – Не давай же, – каже цар, — її нікому, тільки оддай тому, хто тебе дружиною візьме. – Я, – каже царевич, – тебе візьму. Намовились» [9: 149]. «Глянув на дівчину і дуже собі сподобав. Каже до батьків: – Оддайте мені. ... Поговорила мама з дочкою і каже: – Ніхто до нас тут не ходить. Бери, доню, йди за нього. Що то маєш сидіти в дівках? Отак подумали та й погодились» [10: 397]. Якщо умови шлюбного договору дотримуються одним контрагентом і порушуються іншим, угода перестає бути дійсною і розривається. Так, у тексті казки «Карликова пишалка» [9: 127-132] цар обіцяв тому, хто звільнить місто від змія, що заволодів колодязем і вимагав за воду краших дівчат, віддати за дружину свою доньку і відділити половину царства. Коли з'явився сміливець, який переміг змія та повернув людям можливість користуватися колодязем, цар змінив своє рішення. «– Но, люди, – сказав їм Іван, – тепер можете брати воду, хто скільки захоче. Змія убитий, і відданиці можуть жити без страху. Прийшов Іван до царя, потребував дівку і половину царства. Цар подивився на нього і каже: – Нашо тобі царську дівку? Вона не для тебе. Я тобі дам золота, і кожна відданиця піде за тебе. Де то видано, аби царська донька віддавалася за голодранця?!» [9: 131].

Скрипти прообразів угод сфери власності представлені у казковому масиві як акти передачі певних цінностей однією особою іншій. Договір власності – погодження волі відчужувача і волі набувача на передачу останньому майна у власність; підстава – набуття у власність майна, яке вже має власника. Договір сфери власності є основою одночасно двох правових явищ: припинення права власності у відчужувача і виникнення

цього права у набувача. Безвідплатна передача майна співвідноситься з уявленнями про дарування. «Але послали по Чорного царя. А як той з'явився, справили весілля, й батько молодій передав на зятя половину царства. А вірний друг подарував царевичу цілу Шовкову державу» [10: 126-127]. Дарування здійснюється шляхом передання у власність обдаровуваного речей та майнових прав. Предмет договору дарування має складну структуру та утворюється двома об'єктами. Перший – дії дарувальника, другим – майно, що передається обдаровуваному. Збільшення майна обдаровуваного, що є безпосередньою метою договору дарування, досягається за рахунок передання обдаровуваному цінностей або майнових прав, які стали предметами договору дарування. «...дам тобі таку річ, що скільки житимеш, то будеш мене споминати. Дам тобі сопілку. Подуєш у неї – і вийде армія. Таку будеш мати армію, що зможеш воювати з царем. Кинув йому сопілку і полетів» [9: 203]. «Узяв цей незнайомець якусь лопатку і наклав Михайлові у відро повно розжареного вугілля. – Неси, неборе, та хоч хату нагрієш, – сказав прощаючись незнайомець і зник. Рушив Михайло додому. Одною рукою тягнув санчата, а в другій ніс відро. – Що це ти за вугілля приніс? – питає жінка, дивлячись у відро. – Воно зовсім студене, а так блищить. Подивися і Михайло та очам своїм не вірить. Ото не вугілля, а чисте золото» [9: 207]. «Ось тобі торбина! Бери її і будеш дуже багатий. У торбині один срібний. Та як тільки його візьмеш, в торбині з'явиться новий» [9: 214]. Зменшення майна дарувальника проявляється у втраті цінностей, зокрема, речей або майнових прав, що були відчужені на користь обдаровуваного. За цією ознакою можливе відмежування договору дарування від інших правочинів, зокрема від договорів обміну, за якими кожна зі сторін зобов'язується передати другій стороні у власність одні матеріальні блага в обмін на інші. У казках представлені різні договірні сценарії. З погляду суб'єктів домовленості, угода має бути взаємовигідною, вчиненою за умов співпадіння волі й волевиявлення контрагентів. « – Слухай сюди! Ми можемо стати у пригоді один одному. Ти ведеш воли міняти, а я коника. Тоді поміняймося. Даси мені старі грибаки, а я тобі свого татоса...» [9: 264]. Учасники договору обміну детально обговорюють умови, дотримання яких забезпечує настання погодженого результату. « – Що ж можемо зробити гешефт. У мене є камінь, що ним можна всі ножі гострити. Дай ти мені гуску, а я тобі камінь і жменю грошей. Згода? – Згода! – сказав Лука й всунув гуску майстрові. А той виїняв із скриньки старий щербатий камінь й відсипав на нього жменю крейцарів» [9: 266]. Особливістю міни може бути наявність відкладальної умови, здійснення якої має уможливити факт взаємної передачі певних речей. Деталі такої домовленості спеціально оговорюються правосуб'єктами. « – Добре, – каже цар, – дам тобі Золотого птаха, але слухай, у тридцятому царстві живе Червоний цар, а у нього є золотий кінь Дурфекета. Дістань мені цього коня, а я дам тобі за нього Золотого птаха. – Добре» [9: 92]. Певна річ може бути обмінною на еквівалентну з доплатою. « – За невелику доплату міняю ліхтарні. Одна ліхтарня дуже сподобалася жінці міністра, і захотілось їй приємне зробити чоловікові. Дала Чорнокнижникові стару, а на те місце повісила нову» [9: 123]. Обмін рівноцінними речами може бути безвідплатним. «Йде і приходять на розпуття. а там сидить старий чоловік. ... подумав Іван і каже: – Заміняйте зі мною одержу. ... – Не на сміх я з вами говорю, справді хочу мінятися. І вони помінялися» [10: 257]. У казках реалізовано уявлення про багатоступінні угоди. «... Вів у ярмарок воли, та проміняв на коня, а коня на корову. – Проміняй мені корову на свиню! – Давай!» [9: 271]. « – Проміняй візку на гуску! – Давай!...

– Проміняй гуску на півня! – Давай!... – От я калиточку найшов, – Проміняй півня на калиточку! – Давай!» [9: 272].

Вербалізація культуро-правових уявлень про договірні стосунки пов'язана з досвідом позики. Позика є формою договору, за якою одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) матеріальні цінності, а позичальник зобов'язується надати взамін певні послуги чи повернути позикодавцеві таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості. Представлені у текстах казок договори позики фіксують волевиявлення одного з контрагентів отримати від іншого певні блага під умовою подальшого відпрацювання еквіваленту позики або відкладеного у часі повернення предмету угоди. «Посилає жінка чоловіка до сусіди, щоб сусіда дав кілограм кукурудзяної муки. – Ти мені маєш за це відробити, – каже» [9: 193]. «– Я тобі дам мішок пшениці, але віддай мені пташку. – Ні, брате, хіба тільки позичу. – Позич» [9: 165].

Власність може стати предметом спадкування. Спадкування – перехід прав і обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла, до інших осіб (спадкоємців) [8: 831]. Спадкові договори – результат вільного волевиявлення особи відносно розпорядження своїм майном на випадок смерті. «– Що з вами? – питають. А пан тільки рукою на прикажчика покаже. ... Не розберуть пани та й годі. Аж ось один пан побачив на столі бумагу і почав її читати всьому панству, а в бумагах тих написано, що все движиме і недвижиме завіщається дорогому прикажчикові. Всі пани добре знали, що справді прикажчик його був такий, що й ріднішого не треба, і почали тоді заспокоювати. – Все, все буде йому, не безпокоїтесь» [11: 214]. Суб'єктами спадкового договору є відчужувач, що розпоряджається належним йому майном, і набувач, до якого переходить право власності на майно після смерті відчужувача. Спадкодавець призначає спадкоємця. «Саме слугі і належало б бути моїм наслідником» [10: 270]. «Даю за тебе єдину доньку і призначаю своїм наслідником» [12: 299]. Предметом спадкового договору може бути рухома чи нерухома річ, яка визначена індивідуальними ознаками і належить відчужувачеві на праві власності. «Було де не було жив один цар. Мав він двох синів. Коли цар помер, старший син пішов мандрувати, світу пізнавати. Молодший син залишився на батьковому троні. Блукаючи по широкому світу, старший син став ученим чоловіком. Він попав у далекі краї, близько Вогняного моря. Оженився, взяв за жінку царську дочку. Коли тесть помер, перебрав державу» [10: 268]. Набувачем у спадковому договорі може бути одна фізична особа. «Минули літа, цар з царицею вже зовсім постаріли, повмирили. Державу перебрав у свої руки принц» [10: 270]. «От батько і каже до синів: – Дотережіть мені, що воно садка псує, а котрий з вас допантрує садка, тому й садок буде по моїй смерті» [10: 185] – спадкодавцем виступає батько, набувачем має стати лише один із синів: той, який виконає волю відчужувача. Якщо набувачем у спадковому договорі є кілька фізичних осіб, вони стають після смерті відчужувача співвласниками майна, визначеного спадковим договором, на праві сумісної власності, а їх обов'язок перед відчужувачем є солідарним. «Коли постарів, маєток передав трьом синам і так наказував: – Сини мої! Залишаю свій маєток на вас. Управляйте ним і жийте в згоді...» [12: 275]. Істотними чинниками спадкового договору є наявність майна, що після смерті відчужувача перейде у власність набувача, та визначення дій, які зобов'язаний вчинити набувач відповідно до умов договору. «Як закінчили (хлопці) науку, старий (цар) прислав листа їх батькові «Так і так, я вже старий, думав призначити собі наслідника. Та не хотів би я чужого чоловіка, бо

волю взяти одного з твоїх синів». Батько прочитав синам листа і питає їх: – Котрий з вас хоче піти до стрія й залишитися його наслідником? Старші опустили голову і мовчали, а молодший каже: – Я згоден, няньку» [10: 268]. Суб'єктами тлумачення спадкового договору, передусім, є його сторони: саме вони найкраще знають, якою була воля спадкодавця, що дійсно малося на увазі при укладенні правочину і що вони збиралися виразити через волевиявлення. Разом з тим, кожен з учасників спадкового договору може мати своє бачення як власного волевиявлення, так і волевиявлення інших контрагентів. «Я – принц. Їду до свого стрія. Він бездітний, бере мене за свою дитину. По його смерті я стану наслідником» [10: 268]. Спадщина, адресована кільком правонаступникам, стає предметом спільної власності. Право спільної власності належить двом або більше особам одночасно (множинність суб'єктів) і стосується одного й того самого об'єкту. Спільна власність (багатосуб'єктна власність) породжує корпоративні права. У випадку розходження позицій спадкоємців у питаннях розподілу корпоративної власності на вимогу одного, обох або усіх правонаступників рішення про тлумачення змісту спадкової угоди може бути передано сторонній інстанції. « – Як наш батько помирав, то залишив нам у спадщину три речі: шапку-невидимку, черевики-скороходи і люту шаблю, з якою можна все завоювати, що бачить око. Не встиг лише сказати, що кому належить. – Не бійтеся, – каже міністр. – Я вас розсуджу. – Ми вже три роки б'ємося і ніяк не можемо розсудитися, а як ти нас розсудиш? – Бачите он на тій горі гранітну брилу? – Бачимо, – відповіли чорти. – Хто з вас першим добіжить туди, вирие з землі той камінь, скотить вниз, а потім знов винесе на гору і положить на місце, той візьме із тих речей те, що захоче» [10: 124]. «Ми ніяк не можемо поділитися батьковою спадщиною. Він як помирав, залишив нам три дорожочі речі – чарівний капелюх, що робить людину невидимкою, чобіт-скорохід і палицю, яка заведе тебе, куди захочеш. – Чому ж ви не можете поділитися? – Я хочу мати всі три речі, – відповідає найстарший. – Я теж хочу всі, – каже другий. – І я хочу, – третій. – Я вам допоможу дійти до згоди, – каже бідняк. – Є в мене три горіхи, кидаю їх з гори. Хто скільки схопить горіхів, стільки й речей дістане» [12: 349].

У казках представлені прообрази реального оплатного алеаторного (ризикованого, укладеного під чесне слово) договору утримання та опіки, коли одна сторона бере на себе обов'язки з матеріального забезпечення та різних видів догляду щодо іншої, яка має компенсувати зусилля контрагента матеріальними цінностями чи послугами. Сторонами договору можуть виступати близькі родичі. «Став їх старший син потішати та так придобився, що батько йому ще за життя і хату й обійстя віддав, аби він їх, старих, при собі до смерті тримав» [10: 185]. Діти, зазвичай, беруть на себе матеріальні витрати по утриманню батьків. «Матір і вітця утішав тим, що заробить гроші, вернеться додому і буде удержувати їх до смерті» [9: 126]. Опікун має право і зобов'язаний дбати про підопічного й створювати йому необхідні побутові умови [8: 562]. Діти можуть розподілити між собою опікунські обов'язки і консенсуально погодити відповідальність. «Після цього сини зібралися, щоб батько не бачив, і вирішили, що найстарший носитиме сніданки, середуший полуденки, а найменший вечеряти» [9: 88]. Договір утримання може бути ініційований особами, які не перебувають у родинному зв'язку, але в силу обставин є зацікавленими у домовленості такого роду, про що свідчить взаємне волевиявлення сторін. «І просить батько того діда, щоб прийняв його дочку. – Та й зоставайся, – каже, – дочко, будемо тут удвох жити. Літом я буду в пасіці сидіть, а ти тут займеш собі огородець та

будеш куйовдитися й на зиму дбати всячину; а зимою хоч бджоли й забирають додому, а я все-таки тут живу, – то й буде нам з тобою охтініше, аби твоя охота» [9: 173]. Згідно з висунутими власником житла умовами, компенсацією за утримання має бути виконання дівчиною-утриманкою, яка мешкатиме в його хаті, робіт по веденню домашнього господарства.

Таким чином, культуро-правова інформативність українських народних казок є складним ментальним утворенням імпліцитного характеру, смисл якого приховується за мовним значеннями комплексів одиниць різних рівнів – слів, словосполучень, речень, сегментів текстів тощо. Лінгвокультурологічна інтерпретація зазначеного феномену потребує пошуку адекватних шляхів. Застосування когнітивного підходу дозволяє стверджувати, що тексти українських народних казок зберігають і транлюють структури феноменологічного поля носіїв традиції, основані на знаннях типових екзистенційних ситуацій і пов'язаних із цими знаннями очікуваннях правового формату. Культуро-правові скрипти українських народних казок спираються на буденні уявлення про особисті права та можливості людини, фіксують етновмотивовані норми міжсуб'єктних взаємодій, а також енграми досвіду, набутого у ході рецепції проявів порушення чи відновлення буттєвого ладу. Перспективи дослідження пов'язуються з логіко-семантико-когнітивним осмисленням правової інформативності українських народних пісень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика. Напрями та проблеми: [підручник] / О.О.Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
2. Минский М. Фреймы для представления знаний / М. Минский; [Перевод с английского языка С.М. Кулакова]. – М.: Мир, 1979. – 152 с.
3. Minsky M. A framework for representing knowledge // Frame conceptions and text understanding / Ed. by Metzing D. – B.; N.Y., 1980. – P.1-25.
4. Schank R.C., Abelson R.P. Scripts, Plans, Goals, and understanding: An inquiry into human knowledge structures / R.C. Schank, R.P. Abelson. – Hillsdale, 1977. – 248 p.
5. Ungerer F., Schmid H.-J. An Introduction to Cognitive Linguistics / F. Ungerer, H.-J. Schmid. – London and New York: Longman, 1997. – 293 p.
6. Олешков М.Ю. Лингвоконцептуальный анализ дискурса (теоретический аспект) // Дискурс, концепт, жанр: коллективная монография / Ответственный редактор М.Ю. Олешков. – Нижний Тагил: НТГСПА, 2009. – С. 68-85.
7. Иванова С.В. Лингвокультурологический аспект исследования языковых единиц: дис. ...доктора филологических наук: спец. 10.02.19. «Теория языка (по филологическим наукам)» / С.В. Иванова. – Уфа, 2003. – 364 с.
8. Великий енциклопедичний юридичний словник / [Ю.С. Шемшученко, В.П. Горбатенко, Ю.Я. Касяненко та ін.]; за редакцією Ю.С. Шемшученка – К.: Юридична думка, 2007. – 990 с.
9. Калинова сопілка: Антологія української народної творчості [збірник текстів / упорядкування, передмова, статті та примітки О.Ю. Бріциної, Г.В. Довженок, С.В. Мишанича]. – К.:Веселка, 1989. – 615 с.
10. Золота книга казок [збірник текстів / упорядник та автор вступної статті Л.Ф. Ду-

наєвська]. – К.: Веселка, 1990. – 431 с.

11. Соціально-побутова казка [збірник текстів / упорядник та автор вступної статті О.Ю. Бріцина]. – К.: Дніпро, 1987. – 282 с.

12. Героїко-фантастичні казки [збірник текстів / [упорядник та автор вступної статті І.П. Березовський]. – К.: Дніпро, 1984. – 366 с.

13. Алефиренко Н.Ф. Лингвокультуроология. Ценностно-смысловое пространство языка [учебное пособие] / Н.Ф. Алефиренко. – М.: Флинта, Наука, 2010. – 288 с.

14. Мойсієнко А.К. Мова як світ світів. Поетика текстових структур: [наукове видання] / А.К. Мойсієнко. – Умань : РВЦ «Софія», 2008. – 280 с.

УДК 10.02.04

Жуковська К.В.
(Київ, Україна)

КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ АСПЕКТІВ СПРИЙНЯТТЯ ЛІТОТИЧНОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ

Статтю присвячено розгляду характерних підходів у когнітивній лінгвістиці, що сприяють вивченню аспектів сприйняття літоти. Проводиться аналіз існуючих досліджень у когнітивній лінгвістиці, що дозволяють класифікувати літоту з погляду цієї лінгвістичної дисципліни. Описуються особливості та труднощі інтерпретації літоти в контексті.

Ключові слова: літота, когнітивна лінгвістика, модульний підхід, холістичний підхід, когнітивна модель, інтертекстуальність, категоріальність, образні моделі.

Статья посвящена рассмотрению характерных подходов в когнитивной лингвистике, способствующих изучению аспектов восприятия литоты. Проводится анализ существующих исследований в когнитивной лингвистике, позволяющих классифицировать литоту с точки зрения этой лингвистической дисциплины. Описываются особенности и трудности интерпретации литоты в контексте.

Ключевые слова: литота, когнитивная лингвистика, модульный подход, холистический подход, когнитивная модель, интертекстуальность, категоричность, образные модели.

The article is dedicated to specific approaches in cognitive linguistics that facilitate the study of aspects of Litotes' perception. The analysis of the researches in cognitive linguistics helps in classification of this figure of speech. The features and difficulties of interpretation of Litotes in context are described.

Key words: Litotes, cognitive linguistics, modular approach, holistic approach, cognitive model, intertextuality, domain, figurative model.